

GAZTETXOAK

Oso ahazturik eduki ohi ditugu. Ez aundien arrazoiak ulertzeko adinean sarturik daude ta ez umeak bezain eskurakoi ditugu. Oso gogaitkarri eta bihurri gerta ohi zaizkigu. Ez dakigu zer egin, ez dakigu nola asma. Azi eta zentzatu bitartean pakean uztea erabaki ohi dugu.

Baina oso garrantzizko dugu gizonaren bizitzan gaztetxo aro hau. Zaila bezain ajolazkoak. Gizon izan nahia, askatasunaren egarria, bere buruaren jaun eta jabe izateko irrika nabari zaizkio gaztetxoari garai hontan alde gutxiatetik. Gaiztotzen ez, gizontzen ari den ezaugarri dira baizik gaztetxoaren aldaketa, ezin-egon eta bihurrikeria hauek.

Lagun on baten beharra du, beraz, gaztetxoak. Ez, noski, zapalduko duen lagun txar baten beharra, askatasuneko bidean oinez erakusten lagunduko dion lagunaren beharra baizik. Galderaz eta jakin min bezain dago gaztetxoak. Maite min bezain leher zorrian aurkitzen da. Noraezean aserre. Egunaldia bezain aldakor. Gogor eta zipotz bezain beraxka eta leial.

Eta gaztetxoak ain sasoi zail eta garrantzizkoan bakarrik eta umezurtz utzi ohi dugu. Edo lasaikerian eta zabarkerian gal dadin edo askatasun guztia kentzen dion gehiegizko arretaz ito.

Umezurtz etxean. Zorioneko bizi beharrak estutzen ditu eta aztoratzen neurritz gain gurasoak. Ez dute gaztetxoak begiratzeko ez denborarik, ez aldatu onik. Ez dute gaztetxoak etxean aurkitzen maitasuneko eta errespetozko giro alai eta goxorik. Ez dute barruko korapilo estu eta nahasientzat erantzunik jasotzen. Ez bait daude beraien gurasoak aski jantziak eta gaituak.

Umezurtz eskolan. Ez daude eskolak adin honi begiraturik eratuak. Ez daude hauen arazoei erantzuteko taxutuak. Gizarte-ko maila desberdinen euskarri ditugu. Batzuk goenean eta besteak, gehienak, barrenean gerta dituzten moldatuak daukagu. Irabazle eta galtzaile gertatuko diren jokoa jokaarazten zaion leku dugu eskola. Ez gaztetxoak gizontzen ditugun toki.

Umezurtz jolasetan. Ez irakurgai egokirik, ez zinerik, ez dantza-lekurik dute berentzat. Galerazia daukate telebistako zenbait gauza ikusteak. Debekatua zenbait dantza-tegi eta zinemetan sartzea. Ez da egiten gaztetxoak begira ez libururik, ez zinerik, ez jolasik. Tresna bezala erabili besterik ez dituzte egiten gaurok gizariteak.

Umezurtz ekintzetan. Badu gaztetxoak irudimena, indarra, egon-ezina. Alaz guztiz ere ez zaio sortzaile, egile eta ekintzaile izateko biderik ematen. Dena aundiagoen esku dago eta hauek jarritako molde barruan ibili behar izaten dute. Ez zaie dagozkien mailako ekintzak egiten uzten. Ekintza bideetara eramaten ditugunean ere, zoritxarrez, aundiagoak, talde jakin batekoak, ezarritako bide, egitarau, iritzi, jokabide eta asmoen barruan sartzen diren ekintzatarak bortxatzen ditugu. Ez diegu bide zabalean ibiltzen uzten. Buru-betoretz eta itsutsez baten bidez astindurik batera eta bestera trapu tzarrak bezala erabili ohi ditugu.

Gaztetxoak aukeratu behar duena aukeratzeko eta erabaki behar duena erabakitzeke gauza egin behar dugu, gai alegia. Aukera-mankera egiteko nor egin behar dugu, bere buruaren jaun eta jabe. Buruz argi eta jantzia, bihotzez sendoa, askatasunez lirain. Ez dugu gaztetxoak gure interesetarako baliatzeko eskubiderik.

MATEMATIKA ETA ERDEROMANOAK

Eguneroko gertakaria oso ezaguna da: euskaraz dakigun ia guztiok, erdaraz ere badakigu; alde-erantz, ordea, ez da gauza bera gertatzen: erdaraz dakiten askok (lautatik hiruk) ez dakite euskaraz. Famili-bilkuretan, horrela, lagunaren artean, edonolako batzarretan eta jaietan, «elkar hobeki ulertu beharrez», «por razones de operatividad», «pour être efficaces», eta abar, erdaraz hitz egiten dugu.

Zenbat aldiz, ordea?

Karkulu hori zaila ez izanik ere (J.R. Etxebarriak, Sagarnak eta beste berehala egiztatu dituzte ene zifrak) ez da gaur arte, nik dakidala, behin ere egin.

—oOo—

Eman dezagun LAU lagun talde bat: A, B, C eta D. Zenbat multzo gerta daiteke hor, hitzegiterakoan?

BI lagunek osaturik, SEI hizketa-multzo gerta daitezke; eta hauek dira: AB, AC, AD, BC, BD eta CD.

HIRU lagunek osaturik, LAU talde: ABC, ABD, ACD, BCD.

Eta LAU lagunek osaturik, talde bakar BAT, jakina: denek elkarrekin osatzen dutena: ABCD.

Hizketari buruz, hortaz, HAMAIAK hizketa-multzo gerta daitezke.

—Ema dezagun orain A erdaldu-na dela; eta B, C eta D, berriz, euskaldunak. «Operatividad», «eficacia» eta «errespetu» famatu horiek direla bide, A dagoen multzotetan erdaraz egingo da. Erauzirik geldituko da euskara multzo haue-tatik: AB, AC, AD, ABC, ABD, ACD eta ABCD. Zazpi multzotan, beraz, euskara kitto!

Eman dezagun orain A eta B erdalduak direla; eta C eta D, berriz, euskaldunak. Multzo GUZTIETAN baztertuko da euskara mintzabide gisa, bakar BATETAN ezik: AB. Kasu honetan, beraz, talde horren % 91 kasutan erdaraz nagusituko da; eta ez da euskara entzungo % 9-tan baizik! Erdiak erdaldu izanda.

Zifra horiek koadro batetan jarri gero, beraz, hau dugu:

4 LAGUN				
Erdaldun	%	Euskaraz ari	Erdaraz ari	Erd. %
0	0,0	11 multzo	0 multzo	0,0
1	25,0	4	7	63,5
2	50,0	1	10	90,9
3	75,0	0	11	100,0

Familia batetan, esate baterako, aski da aitak euskaraz ez jakitea, familia horretan, bi haurrek euskaraz jakin arren, % 63-tan erdaraz egin dadin.

—oOo—

Hona hemen karkuluak 6, 8 eta 10 laguni buruz ematen duen ondorioa:

6 LAGUN				
Erdaldun	%	Euskaraz ari	Erdaraz ari	Erd. %
0	0,0	57 talde	0 talde	0,0
1	16,7	26	31	53,4
2	33,3	11	46	80,6
3	50,0	4	53	93,0
4	66,7	1	56	98,2
5	83,3	0	57	100,0

8 LAGUN				
Erdaldun	%	Euskaraz ari	Erdaraz ari	Erd. %
0	0,0	247 talde	0 talde	0,0
1	12,5	120	127	51,4
2	25,0	57	190	77,0
3	37,5	26	221	89,5
4	50,0	11	236	95,5
5	62,5	4	243	98,5
6	75,0	1	246	99,6
7	87,5	0	247	100,0

10 LAGUN				
Erdaldun	%	Euskaraz ari	Erdaraz ari	Erd. %
0	0,0	1013 talde	0 talde	0,0
1	10,0	502	511	50,4
2	20,0	247	766	75,5
3	30,0	120	893	88,0
4	40,0	57	956	94,3
5	50,0	26	987	97,1
6	60,0	11	1002	98,9
7	70,0	4	1009	99,4
8	80,0	1	1012	99,9
9	90,0	0	1013	100,0

Hamar lagun talde batetan, erdaldu batek elkarrizketan erdia erdalduzten du; baina bost euskaldunek, % 2,9 baizik ez dute hitz egiten. «Euskeromano» omen gara... Baina zifra horiek aski dira ERDAL ARRAZAKERIA hitzegian ahal izateko. Pariatik baino gutxiago gara euskaldunok geure herrian;

eta erdalduak Hegoafrikako zuriak baino aisa nagusiago. Bazu «euskal inperialismoaren» bilduri!

—oOo—

Herriko lagun-taldeak eskuarki tamaina horietakoak izaten direnez

gero, zifra BILDURGARRI horiek har daitezke oinarritzat; eta gure herrietan gertatzen denaren irudiztat.

Hitz gutxitan esateko, herri batetan jendetzaren ERDIA erdaldu-na baldin bada (gaur leku askotan duguna), herri horretan erdaraz egiten da % 91-97 kasutan! Herri horretara datorren kanpotarrak, beraz, ez du ia inoiz euskaraz inor entzuten; eta bertan galdutzat ematen du hizkuntza.

Horixe da, ordea, gaur Zuberoan eta Lapurdi osoetan gertatzen dena; eta Sanchez Carrionek bere liburu ezin-mingarriagoan adierazi digunez, Nafarroako euskaldun barrutirik gehienetan gertatzen dena: oraindik ere batzuek (askok behar-bada) euskaraz jakinik ere, euskara EZ DA ERABILTZEN, eta hildakotzat jo daitezke.

Inpresio hau bestalde, ez da inolaz ere ustekeria faltsu bat; egia latzaren irudi xuxena baizik. Ene koadroek hozki erakusten dutenez, euskaldunak oraindik ere ERDIA diren herrietan, erdaraz entzuten da % 91-97-tan... GUTXIENEZ! Askotan euskaldunek berek, eskuarki erdaraz egitera beharturik, ez baltute azkenean beren artean ere euskaraz egiten! Zifra izugarri horiek, beraz, egia baino... larrosago dira!!

Beste gauza bat agertzen da zifra horietan: erdaldu bakar batek duen eragin galgarria. Sei lagun talde batetan, esate baterako, aski da lagun BAKAR BATEK euskaraz ez jakitea, talde horretan, besterik gabe, % 53,4 multzotan erdaraz egin beharra gerta dadin.

Zifra bildurgarri hauek euskaltzaileek ondo kontutan hartzea nahi nuke; eta euskaltzale omen diren erdalduene ire irakurleek azaltzea. Zifra lazkarri hauetaz zeharo denok jabetu artean, euskararen arazoak ez du soluziorik izango. Zifra lagun, euskaraz ikasten ez duten «euskaltzaleak» (???) euskal giroaren MINBIZIA dira, eta «erderomano» huts.

Noiz helduko ote dira Euskal Herrira, halajainkoa, zifra horiek kontutan hartu, eta provo gisa GOGOR jokatzeko gertu egongo diren gazte suharrak? Noiz?

Zeren izurrite horri nagusitzeko bide bat baizik ez baitago: 1) ardi-larruz jantzitako URDEEN aurka, ikastolei nola edo hala eustea; 2) errazkeriak baztertuz, euskara lantzea eta ikastea, beti ere euskaraz lasai hitzegiteko gauza izan arte; 3) katalanek, flamenkoek eta txekoei egin duten bezala, euskaldunok ere, zer gerta ere, gure hizkuntza ez dakitenean aurrean, aukeratu EUSKARA HUTSEZ hastera; 4) euskaraz ikasteko urratsak EMATEN ez dituzten ERDEROMANO eta sasi-euskaltzaleak zapuztu, mespretxatu eta zakurraren ip.ra botatzea.

Betela, jaunak, gureak egin du. Eta utzi ditugun ametsak, eta... xeruxerux, guretzako gertu da goen... PUTZURA!

Zuzenadaria:
MIREN JONE AZURZA

ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Arago-ko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º Burlada-Pamplona).
Donostian: Okendo, 22
Tel. 42 66 66

ARRIDE SARIA:

Barruan 300 pezeta
Korreo batasunetako errietan 350 pezeta
Atzerrietako beste errietan 370 pezeta
Aldez Aurrez galdetu

Salmetan (ale bakoitza) 7 pezeta

Irarkola:
«Gráficas Navasal»
A. Adoain, 1 IRUIÑEA
D. L.: NA. 80-1963

EGUN EGUNEKOA

POSTARIARI DAKARRENA

Mutil hortaz aspaldidanik entzuna nuen: dantza-talde baten buruzagi zen, herriko jaietan beti bizkor gauzak antolatzen, hitzaldiak eta kantaldiak ehunka prestatu ditu, bai, euskaltzale paregabea, zirudienez. Baina gaur jaso dugun ezkontza-mezua erdaraz hitsez zen eta horrez gain dotore nahiri barregarri izaten den itxurakoa.

Ai ezkongai hori! Amodioaren suak euskaltzaletasunaren garra itzali ote dizu?

DANIEL IBARGOITI